

Qafas ta' kompetenza finanzjarja tal-KE/OECD-INFE għall-adulti

Didaskalija

Bil- blu : Suggerimenti għal kompetenzi li jagħmlu referenza għall-finanzi diġitali u għat-twassil diġitali ta' informazzjoni, ta' edukazzjoni u ta' pariri finanzjarji
Bil- aħdar : Suggerimenti għal kompetenzi li jagħmlu referenza għall-finanzi sostenibbli
Bil- <i>korsiv</i> : Kunċetti definiti fil-glossarju

1. Flus u Tranżazzjonijiet

Tema	Sensibilizzazzjoni, Gharfien u Fehim	Hiliet u Mgiba	Kunfidenza, Motivazzjoni u Attitudnijiet
1.1 Flus u Valuti	Forom u użu tal-Flus 1. Konxju li l-flus jistgħu jiehdu forom differenti 2. Jifhem it-tifsira ta' valuta legali	3. Jista' juża u jahžen il-flus b'mod sikur fil-forom kollha tagħhom 4. Iqis il-vantaġġi u l-iżvantaġġi relattivi ta' forom differenti ta' flus meta jagħżel liema għandu juża	5. Ihossu motivat biex jitgħallem dwar forom differenti ta' flus 6. Ihossu kunfidenti juża forom ta' flus differenti
	Karti u Muniti 7. Jaf kif jidentifika karti u muniti ġenwini 8. Konxju li l-valuti jew il-karti u l-muniti speċifiċi jistgħu jsiru obsoleti maż-żmien bħala flus/mezzi ta' pagament uffiċjali	9. Jieħu azzjoni xierqa jekk il-karti jew il-muniti jitqiesu li huma foloz 10. Jiskambja karti u muniti li ma għadhomx jintużaw ma' oħrajn godda sal-limitu ta' żmien stabbilit għal tali skambju	11. Żviluppa l-attitudni t-tajba meta jiltaqa' ma' flus foloz
	Valuta Barranija Jaf 12. Kif japplika r-rati tal-kambju għall-konverżjoni tal-valuti	16. Jista' jikkonverti l-prezzijiet espressi f'valuti differenti 17. Iqis it-tariffi u r-rata tal-kambju meta jiddeċiedi kif jordna jew jiskambja l-flus	18. Ihossu kunfidenti jimmaniġġja tranżazzjonijiet f'valuti differenti 19. Iqabbel ir-rati tal-kambju minn fornituri differenti fit-tfittxija għall-aħjar kwotazzjoni

	13. Li t-tariffi tat-tranzazzjonijiet, ir-rati tal-kummissjonijiet u tal-kambju jvarjaw minn żmien għal żmien u minn fornitur għal ieħor 14. Jifhem l-impatt ta' rati tal-kambju li jvarjaw fuq ir-rimessi, fuq l-ivvjaġġar barra l-pajjiż jew fuq ix-xiri minn barra 15. Konxju tal-eżistenza ta' għodod ta' konverżjoni tal-valuti		
1.2 Introjtu	Sorsi ta' Introjtu 20. Jaf dwar is-sorsi ta' introjtu ggwadanjat u mhux iggwadanjat, inklużi l-benefiċċji tal-gvern disponibbli u r-rekwiżiti biex dawn jiġu rċevuti 21. Jifhem għaliex l-introjtu nett ta' individwu jista' jvarja 22. Jista' jidentifika modi legali biex iżid l-introjtu 23. Jifhem kif l-assi jew l-investimenti jistgħu jipprovdu sors ta' introjtu	24. Jiddikjara s-sorsi kollha ta' introjtu lill-awtoritajiet tat-taxxa	25. Ihossu komdu jiddiskuti ma' oħrajn meta jkun meħtieġ
	Payslips u Rapport tal-introjtu Jifhem 26. L-entrati fuq payslip u fuq rapport tal-introjtu 27. Kif jaċċessa, jaħžen u jsegwi informazzjoni rilevanti dwar l-introjtu ta' persuna	Jiċċekkja 30. Payslips u rapport tal-introjtu u jarkivjahom għal referenza fil-futur	

	28. Id-differenza bejn l-introjtu gross u nett 29. Jifhem li jista' jiġi allokati xi tnaqqis awtomatiku mill-paga għall-assi tal-bini/għall-ghoti ta' drittijiet jew għall-pagament tal-ispejjeż	31. Jikkumpara l-introjtu attwali mal-introjtu mistenni u jfittex li janalizza għaliex jista' jvarja 32. Juża l-introjtu gross jew nett kif xieraq meta jieħu deċiżjonijiet 33. Iqis il-pakkett sħiħ tal-paga, inklużi l-kontribuzzjonijiet għat-tfaddil jew għall-assigurazzjoni, fejn rilevanti, meta jqabbel l-introjtu kurrenti ma' alternattivi	
	Htiġijiet ta' introjtu 34. Jifhem li n-nefqa idealment ma għandhiex taqbeż l-introjtu 35. Huwa konxju li huwa importanti li jkollu introjtu suffiċjenti meta jirtira	36. Jivvaluta l-htiġijiet attwali tal-introjtu u jfittex modi kif jikseb introjtu suffiċjenti biex ikopri dawn il-htiġijiet 37. Jagħmel valutazzjoni realistika tal-introjtu mistenni 38. Iwarrab parti mill-introjtu għall-irtirar	39. Ihossu mmotivat biex isib mod kif jiġġenera introjtu suffiċjenti biex jippreserva l-istandard tal-ghajxien attwali u futur
	L-impatt tal-perkors tal-karriera fuq l-introjtu 40. Konxju li impjieg u perkorsi ta' karriera differenti, inkluż l-intraprenditorija, huma assoċjati ma' livelli differenti ta' introjtu maż-żmien	41. Jieħu passi prattiċi biex isegwi ċerta karriera jew idea ta' negozju, jekk rilevanti	42. Ihossu kunfidenti jsegwi għażla tal-karriera jew idea ta' negozju u jikkunsidra bidla fl-impjieg, jekk rilevanti

1.3 Prezzijiet, Xiri u Pagamenti	Prezzijiet Jaf 43. Kif jikkalkola u jinterpreta l-prezzijiet unitarji sinifikanti tax-xiri, fejn rilevanti 44. Li l-istess prodotti jew servizzi jistgħu jiġu pprezzati b'mod differenti skont varjetà ta' fatturi, bħall-bejjieġh, il-post jew il-hin tax-xiri 45. Li l-kapaċità tal-akkwist tal-flus tista' tvarja maż-żmien minhabba l-inflazzjoni 46. Li l-prezz ma huwiex l-uniku kriterju rilevanti għax-xiri ta' prodott speċifiku u li l-kwalità, it-termini u l-kundizzjonijiet huma importanti wkoll 47. Li l-kost reali ta' oġġett jew servizz jista' jiddependi fuq fatturi bħat-taxxi, ir-rati tal-kambju, il-kostijiet tat-trasport bil-baħar u d-dazji doganali (jekk jiġi ordnat minn barra l-UE) 48. Kif jikkalkola l-prezz finali għall-konsumatur fejn dan ma jkunx iddikjarat fuq il-prezz tal-biljett ta' oġġett 49. Jaf li meta jinxtraw prodotti online, il-prezz ta' oġġetti jew ta' servizzi identiċi jista' jkun differenti skont, fost l-oħrajn, is-sit web ikkonsultat jew il-kronoloġija tal-ibbrawżjar, il-kundizzjonijiet tat-trasport bil-baħar applikati, jew il-post minn fejn isir ix-xiri	50. Jikkalkola jew jistma l-prezz finali ta' oġġett jew ta' servizz 51. Ifittex modi kif jimmaniġġja l-impatt tal-inflazzjoni fuq il-flus miżmuma 52. Ifittex li jixtri oġġetti u servizzi bi prezz ġust	53. Ihossu kunfidenti jinnegożja prezz ġust

	Paragun bejn il-Prezzijiet 54. Jifhem li l-informazzjoni miksuba permezz tal-ghodod ghat-tqabbil tal-kostijiet disponibbli online tista' ma tkunx kompluta, ma tkunx preċiża jew parzjali	55. Iqabbel il-prezzijiet ta' oġġetti simili mibjugha minn fuq kanali differenti (inklużi azjendi tradizzjonali u fornituri online) 56. Kapaċi juża għodod affidabbli ta' tqabbil online, meta disponibbli, li jqabblu l-prezz, il-kwalità, it-termini u l-kundizzjonijiet tal-oġġetti u tas-servizzi	57. Ihossu kunfidenti jiehu deċiżjonijiet billi juża informazzjoni minn għodod affidabbli (online) għat-tqabbil tal-prezzijiet żviluppata minn fornituri <i>imparzjali</i>.
	Xiri 58. Jifhem li l-flus li jintefqu biex jinxtara ċertu oġġett jew servizz ma jibqgħux disponibbli għal xi haġa oħra [il-kunċett tal-kost tal-ghażla] 59. Jifhem li l-kostijiet irriversibbli li saru fil-passat ma għandhomx jinfluwenzaw id-deċiżjonijiet tax-xiri tal-preżent [l-applikazzjoni tal-kunċett ta' spejjeż mitlufa] 60. Jaf li jista' jkun hemm sostituti għall-prodotti, f'xi każ inklużi dawk użati jew rinnovati, u servizzi li jistgħu jiswew anqas minn dak identifikat oriġinarjament 61. Jaf li jista' jkun hemm prodotti u servizzi komplementari neċessarji għall-użu ta' ċerti prodotti jew servizzi 62. Jaf id-drittijiet applikabbli tal-konsumatur meta jagħmel ix-xiri, speċjalment online (jiġifieri politiki dwar ir-ritorni, divulgazzjoni ta' informazzjoni)	64. Iqis il-valur jew l-utilità ġenerali ta' xiri potenzjali kif ukoll il-prezz tiegħu 65. Meta rilevanti u previst fil-liġi, jirritorna oġġetti mixtrijin online jew mixtrijin permezz ta' tipi oħra ta' bejgħ mill-bogħod fi hdan il-perjodu ta' żmien speċifikat mil-liġi għal rifużjoni shiha 66. Jiżviluppa strateġiji biex jevita jew jimminimizza l-infiq eċċessiv, ix-xiri impulsiv u konsegwenzi mhux intenzjonati oħra ta' reklamar u ta' pressjoni soċjali 67. Jiehu passi biex jagħmel xiri informat 68. Iqis alternattivi sostenibbli għal xiri ġdid, bħall-użu mill-ġdid u r-riċiklaġġ	Ihossu kunfidenti 69. Juża d-dritt li jirritorna oġġetti mixtrijin online jew mixtrijin permezz ta' tipi oħra ta' bejgħ mill-bogħod, fi hdan il-perjodu ta' żmien speċifikat mil-liġi għal rifużjoni shiha, fejn rilevanti u previst mil-liġi 70. Jgħid le għal offerta ta' bejgħ li ma tkunx sodisfaċenti jew mhux mixtieqa, inklużi <i>offerti online</i> (jiġifieri pop-ups, reklami online) 71. Jirreżisti l-pressjoni biex jagħmel xiri mhux ipplanat

	Jagħraf 63. Li r-reklami, l-offerti speċjali u l-mezzi tax-xandir jista' jkollhom impatt qawwi fuq l-attraenza perċepita ta' xiri partikolari		
	Metodi ta' Pagament u Trasferiment ta' Flus 72. Jifhem id-differenza bejn id-diversi metodi ta' pagament u jaf kif jużahom b'mod sikur (eż. karta ta' debitu jew ta' kreditu, servizzi ta' trasferiment online, trasferiment bankarju għal kont fil-livell tal-konsumatur, kartiera mobbli/diġitali, pagament istantanju) 73. Jaf kif jivvaluta r-riskji u l-benefiċċji potenzjali ta' metodi ta' pagament differenti 74. Konxju li xi metodi ta' pagament huma forma ta' tehid b'self u jifhem kif dan se jaffettwa l-prezz globali mħallas u li tipi differenti ta' tranżazzjonijiet għandhom implikazzjonijiet differenti għall-fluss tal-flus 75. Jaf ir-regoli bażiċi dwar il-ġlieda kontra l-hasil tal-flus fir-rigward tal-użu ta' flus kontanti u ta' pagamenti u jirrispettahom Konxju: 76. Li fl-UE hemm dritt għal <i>kont ta' pagament b'funzjonijiet bażiċi</i> irrispettivament mill-post ta' residenza jew mis-sitwazzjoni finanzjarja ta' persuna	80. Juża metodi u teknoloġiji xierqa biex jagħmel il-pagamenti, filwaqt li jqis il-kost, ir-riskju u l-konvenjenza personali ġenerali tal-metodu magħżul 81. Kapaċi jeżegwixxi pagamenti online fuq faċilitajiet ta' pagament differenti, filwaqt li jsegwi miżuri ta' sigurtà diġitali 82. Jiehu passi biex juża <i>kont ta' pagament b'funzjonijiet bażiċi</i>, jekk eliġibbli 83. Jiehu passi biex juża <i>kont ta' pagament li jkun adattat għall-htigijiet u għad-domandi individwali</i>	84. Ihossu mmotivat biex jitgħalliem dwar metodi differenti ta' pagament u ta' trasferiment 85. Ihossu kunfidenti juża metodi differenti ta' pagament u trasferiment u li jagħżel l-aħjar modi għat-trasferiment tal-flus, filwaqt li jikkunsidra l-kostijiet u r-riskji 86. Ihossu kunfidenti jitlob il-ftuh ta' <i>kont ta' pagament b'funzjonijiet bażiċi</i>, jekk eliġibbli

	77. Dawk ir-regoli tal-UE jippermettu lill-konsumaturi jifthu u jbiddu l-kontijiet bankarji fi kwalunkwe post fl-UE 78. Li <i>kont ta' pagament b'funzjonijiet bażiċi</i> jista' jiġi offrit minn istituzzjonijiet ta' kreditu tradizzjonali u minn istituzzjonijiet ta' kreditu online 79. Tal-eżistenza ta' proċedura rapida għall-konsumaturi li jridu jaqilbu l-kont tagħhom minn bank għal ieħor		
	Verifika u monitoraġġ tal-pagamenti u tax-xiri 87. Jifhem li jistgħu jsiru żbalji meta jsiru l-pagamenti u x-xiri, u jaf kif jinduna bihom fuq fatturi, fuq kontijiet u fuq irċevuti 88. Jaf li xi rċevuti għandhom jinżammu bħala evidenza ta' xiri	89. Jivverifika d-dettalji ta' pagamenti, l-irċevuti u t-tibdil, il-fatturi u l-kontijiet fejn rilevanti 90. Jitlob irċevuta jekk ma tkunx ipprovduta u jzomm irċevuti u dokumenti rilevanti oħra relatati ma' xiri importanti 91. Izomm rendikont tal-flus kollha mibgħuta jew minfuqa	92. Ihossu kunfidenti jagħmel kontroverifika meta jidher li sar żball f'pagament jew f'xiri u jieħu azzjoni jekk dan ikun il-każ
	Implikazzjonijiet tax-xiri 93. Jaf li xi xiri jista' jgarrab kostijiet kontinwi bħall-manutenzjoni jew il-ħżin 94. Konxju meta jintemmu l-abbonamenti u jekk dawn jiġġeddux awtomatikament	95. Iqis l-implikazzjonijiet fit-tul tal-abbonamenti u ta' xiri ieħor li jirrikjedi pagamenti ripetuti 96. Jieħu deċiżjoni infurmata dwar l-impatt ġenerali tal-għażliet fuq il-firxa tal-pagamenti maż-żmien 97. Jagħmel kwalunkwe pagament kontinwu miftiehem	99. Ihossu kunfidenti japplika l-għarfien ta' fatturi bħall-inflazzjoni u r-rati tal-kambju meta jieħu deċiżjoni dwar jekk jittardjax milli jixtri

		98. Jiehu deċiżjoni infurmata dwar jekk jagħmilx xiri kbir immedjatament jew fil-futur	
	Aspetti ta' sostenibbiltà tal-prezzijiet u tax-xiri 100. Konxju li l-oġġetti jew is-servizzi mixtrija jista' jkollhom impatti ambjentali u soċjali differenti	101. Iqis il-preferenzi ambjentali, soċjali u ta' governanza tal-persuna fid-deċiżjoni tax-xiri ta' oġġett jew ta' servizz	102. Ihossu motivat biex jitgħallem aktar dwar l-origini, il-kundizzjonijiet tal-produzzjoni, l-impatti ambjentali u soċjali ta' oġġett jew ta' servizz jekk rilevanti, kif ukoll dwar il-prestazzjoni tal-governanza tal-kumpanija li qed toffrih 103. Ihossu motivat meta applikabbli li jgħarbel l-informazzjoni dwar l-impatti ambjentali u soċjali, u l-prestazzjoni tal-governanza divulgata mill-bejjiegh jekk rilevanti,
1.4 Rekords Finanzjarji u Kuntratti	Fehim u ffirmar ta' kuntratti 104. Jifhem l-implikazzjonijiet legali tal-iffirmar ta' kuntratt jew li jaqbel mat-termini u mal-kundizzjonijiet meta jixtri assi, prodott jew servizz 105. Jifhem li <i>firma elettronika</i> jista' jkollha l-istess valur legali bħal firma bil-miktub	106. Jekk ikun komdu, jiffirma kuntratti f'forma stampata jew, fejn rilevanti, f'forma <i>elettronika</i> 107. Jivverifika r-rekords finanzjarji u l-kuntratti qabel ma jarkivjahom b'mod ordnat u aċċessibbli	108. Jekk ikun mehtieg, ikollu r-rieda li jitlob pariri qabel ma jiffirma kuntratt bil-miktub jew, fejn rilevanti, f'forma <i>elettronika</i>

	Rekords finanzjarji 109. Konxju tal-importanza li jinżammu ċerti dokumenti f'post fejn tkun tista' ssir referenza għalihom jekk ikun neċessarju 110. Fil-każ ta' dokumenti f'format elettroniku, huwa konxju tal-eżistenza tal-cloud storage u tal-implikazzjonijiet tal-ħżin ta' dokumenti fuq il-faċilitajiet tal-cloud storage (eż. implikazzjonijiet ta' sigurtà u ta' kostijiet)	111. Jista' jirkupra dokumenti meta jkun neċessarju, inkluż jekk ikunu mahżuna f'faċilitajiet tal-cloud storage 112. Jistaqsi dwar inċertezzi relatati mar-rekords finanzjarji u mal-kuntratti u jitlob biex kwalunkwe żball jiġi kkoreġut 113. Jitlob rekords finanzjarji u kuntratti bil-miktub meta ma jiġux ipprovduti 114. Iżomm backups multipli ta' rekords finanzjarji, anki f'format elettroniku	

2. Ippjanar u Ġestjoni tal-Finanzi

Tema	Sensibilizzazzjoni, Gharfien u Fehim	Hiliet u Mgiba	Kunfidenza, Motivazzjoni u Attitudnijiet
2.1 Ibbagħitjar	Monitoraġġ tal-introjtu u tal-ispejjeż 115. Konxju li t-tranzazzjonijiet riċenti hafna jistgħu jkunu għadhom ma ġewx riflessi fl-aktar rapport finanzjarju kkonsultat l-aħħar	116. Regolarment iżomm rekord tal-ispejjeż u tan-nefqa 117. Jagħmel distinzjoni bejn nefqa fissa u varjabbli 118. Jittratta l-infiq essenzjali bħala prijorità oghla mill-infiq diskrezzjonali 119. Iżomm kwalunkwe introjtu u nefqa tan-negożju separati minn dawk tal-unità domestika	
	Tfassil ta' baġit 120. Jaf x'inhu baġit, kif johloq wiehed u għaliex huwa ta' benefiċċju li jagħmel dan 121. Konxju tal-ġhodod ta' bbaġitjar affidabbli żviluppati minn fornituri <i>imparzjali</i>, inklużi apps għall-apparati mobbli u ġhodod u servizzi diġitali oħra ta' bbaġitjar	123. Jidentifika l-“bżonnijiet” u x-“xewqiet” u jagħti prijorità kif ikun neċessarju 124. Johloq baġit regolari għall-ippjanar tal-introjtu, tat-tfaddil u tan-nefqa, bl-użu ta' ġhodod xierqa jekk disponibbli	126. Ihossu motivat biex iqatta' l-ħin johloq u jsegwi baġit bħala strateġija għaž-żamma jew għat-titjib tal-benessri finanzjarju 127. Ihossu motivat biex jikkunsidra l-baġit ġenerali meta jieħu deċiżjonijiet dwar l-infiq

	122. Jifhem għaliex huwa importanti li jqis il-perspettivi fuq terminu medju u itwal meta jfassal il-baġit	125. <i>Regolarment juża għodod affidabbli tal-ibbaġitjar, inklużi apps għall-apparati mobbli jew għodod digitali oħra, żviluppati minn fornituri imparzjali.</i>	128. Ihossu motivat biex iħares lil hinn mill-bżonnijiet u mix-xewqat immedjati meta jibbaġitja biex ihejji għar-rekwiżiti aktar fit-tul 129. Ihossu kunfidenti jaġġusta baġit jekk ikun neċessarju
2.2 Ġestjoni tal-Introjt u tan-Nefqa	Prinċipji bażiċi tal-ġestjoni tal-introjt u tal-ispejjeż 130. Jifhem għaliex huwa importanti li jimmaniġġja l-flus b'mod attiv minbarra li jimmonitorja l-introjt u l-ispejjeż 131. Konxju li l-valuri u d-drawwiet tal-familja, tal-komunità u soċjokulturali jistgħu jinfluwenzaw il-mod kif in-nies jimmaniġġjaw flushom	132. Iqabbal l-ispejjeż attwali mal-ammonti bbaġitjati u jagħmel aġġustamenti fil-baġit jew fl-ispejjeż fejn neċessarju 133. Ifittex modi kif jaġġusta l-introjt jew in-nefqa kif meħtieġ, filwaqt li jqis l-ispejjeż okkażjonali bħal rigali, donazzjonijiet jew vaganzi.	134. Ihossu kunfidenti jieħu deċiżjonijiet indipendenti dwar l-introjt u n-nefqa 135. Ihossu kunfidenti jistabbilixxi prijoritajiet personali f'termini ta' nefqa essenzjali u diskrezzjonali 136. Jačċetta r-responsabbiltà tal-ġestjoni tal-finanzi individwali u possibbilment tal-unitajiet domestiċi 137. Ihossu komdu jiddiskuti dwar l-ippjanar u l-ġestjoni tal-finanzi mas-sieheb/mas-sieħba tiegħu

			138. Ihossu kunfidenti jaġixxi f'isem oħrajn biex jimmaniġġja l-affarijiet finanzjarji tagħhom jekk jingħata r-responsabbiltà legali li jagħmel dan
	Ġestjoni ta' introjtu u ta' spejjeż irregolari u mhux mistennija Jifhem: 139. Li stadji differenti tal-ħajja u avvenimenti partikolari fuq livell personali jew tal-unità domestika jistgħu jaffettwaw l-introjtu u n-nefqa 140. L-importanza tal-ippjanar attiv għal spejjeż irregolari okkażjonali 141. L-għażliet possibbli għall-pagament ta' spejjeż mhux mistennija 142. Jaf kemm se jkunu meħtieġa flus biex ikopru l-ispejjeż f'każ ta' telf ta' introjtu	143. Ifittex modi kif jaġġusta l-introjtu jew in-nefqa kif ikun neċessarju, filwaqt li jqis l-ispejjeż irregolari u l-varjazzjonijiet possibbli fl-introjtu 144. Jista' jidentifika u jagħżel l-aħjar għażla għall-pagament ta' spejjeż mhux mistennija 145. Jieħu deċiżjonijiet infurmati dwar l-użu ta' introjtu u ta' assi eċċezzjonali riċevuti bħal rigali, premijijiet jew wirt	

2.3 Tfaddil	Ghanijiet u priyoritajiet tat-tfaddil Jifhem: 146. Il-benefiċċji tat-tfaddil, li jkun hemm ghanijiet tat-tfaddil u pjan biex dawn jintlaħqu 147. Il-benefiċċji li jibda jfaddal minn età żgħira u li jfaddal regolarment 148. Il-kunċett li t-tfaddil personali jiġi ttrattat bħala impenn finanzjarju, xi drabi deskritt bħala “ħallas lilek innifsek l-ewwel”	149. Jidentifika għan speċifiku ta’ tfaddil b’perjodu ta’ żmien u b’approċċ biex jilħqu 150. Jistinka biex ifaddal kull darba li jirċievi introjtu 151. Jipprijoritizza t-tfaddil qabel xi forom ta’ nfiq diskrezzjonali	152. Ihossu kunfidenti jistabbilixxi miri ta’ tfaddil proprji bbażati fuq aspirazzjonijiet realistiċi u jemmen li huwa possibbli li jintlaħqu dawk il-miri ta’ tfaddil 153. Jara t-tfaddil bħala komponent bażiku ta’ baġit ta’ unità domestika
	Rizervi tat-tfaddil Jifhem il-benefiċċju li jkollu 154. Tfaddil ta’ emerġenza li jkopri xokkijiet finanzjarji 155. Xi tfaddil f’forma aċċessibbli ħafna jew likwida	156. Jieħu passi biex ikollu tfaddil ta’ emerġenza għall-ġestjoni ta’ xokkijiet finanzjarji	157. Jagħti importanza lir-<i>reżiljenza finanzjarja</i> addizzjonali maħluqa permezz tat-tfaddil 158. Ihossu sodisfatt bir-rizerva tat-tfaddil attwali jew huwa mmotivat biex iżidha
	Rati tal-imghax 159. Jifhem l-impatt tal-imghax kompost fuq it-tfaddil u l-metodi ta’ tfaddil li jagħmluha possibbli li wiehed jibbenefika minnu	160. Ikompli jfaddal anke f’ambjent b’rata tal-imghax baxxa 161. Jara li jqis ir-rata tal-imghax reali fuq it-tfaddil miżmum	

		162. Juża għodod ta' tqabbil diġitali affidabbli u <i>imparzjali</i> biex iqabbel ir-rati tal-imghax, it-tariffi u karatteristiċi oħra tal-opzjonijiet tal-kontijiet ta' tfaddil u jevalwa l-impatt tagħhom fuq it-tfaddil	
	Għażla ta' prodotti tat-tfaddil Jaf 163. Dwar l-għażliet differenti ta' tfaddil disponibbli [jew jista' jsir jaf dwarhom faċilment] 164. Li prodotti ta' tfaddil differenti jistgħu joffru taħlitiet differenti ta' tariffi, ta' rati tal-imghax u ta' ħelsien mit-taxxa u jimplikaw tipi differenti ta' riskju 165. Li l-prodotti ta' tfaddil jista' jkollhom karatteristiċi ta' <i>sostenibbiltà differenti (aspetti ambjentali, soċjali u ta' governanza korporattiva)</i> 166. Fejn jaċċessa prodotti ta' tfaddil xierqa 167. Jifhem li l-għażla ta' opzjoni partikolari ta' tfaddil jew ta' investment tista' tiddependi parzjalment fuq il-perjodu ta' żmien antiċipat biex jintlaħaq għan ta' tfaddil 168. Jaf kif jivvaluta s-sigurtà ta' metodi differenti ta' tfaddil 169. Jaf li għal kull persuna u għal kull istituzzjoni sa EUR 100 000 f'fondi ddepożitati f'kont bankarju huma protetti taħt l-iskema ta' garanzija tad-depożiti	170. Jiehu prekawzjonijiet biex iżomm il-flus imfaddla sikuri 171. Jagħżel prodotti tat-tfaddil f'konformità mal-preferenzi tiegħu, <i>inklużi l-preferenzi tas-sostenibbiltà</i>	172. Ihossu kunfidenti jagħżel prodotti tat-tfaddil f'konformità mal-preferenzi tiegħu, <i>inklużi l-preferenzi tas-sostenibbiltà</i> , jew jitlob pariri jekk ikun meħtieġ

	Ġestjoni tat-tfaddil 173. Konxju tal-ghodod diġitali affidabbli żviluppati minn fornituri <i>imparzjali</i> mfassla biex jgħinu fit-tfaddil fuq bażi regolari	174. Jimmonitorja t-tkabbir tat-tfaddil u jagħmel aġġustamenti jekk ikunu neċessarji 175. Izomm ruħu infurmat dwar l-ghodod personali eżistenti għall-ġestjoni finanzjarja 176. Juża għodod diġitali affidabbli u <i>imparzjali</i> biex jappoġġa deċiżjonijiet marbutin mat-tfaddil	177. Ihossu motivat biex juża għodod li jappoġġaw it-tehid ta' deċiżjonijiet finanzjarji u jtejjeb l-imġiba finanzjarja tiegħu
2.4 Investment	Baži tal-investment 178. Jaf id-differenza bejn tfaddil u investment, u bejn dejn u ekwità 179. Konxju li xi forom ta' investment huma aktar likwidi minn oħrajn 180. Jaf li l-valur ta' investment jista' jizzied jew jonqos 181. Jaf li tipi differenti ta' tariffi u ta' imposti (ta' darba u kontinwi, diretti u indiretti) jista' jkollhom impatt sostanzjali fuq il-prestazzjoni ta' investment 182. Jifhem kif il-bidliet fl-inflazzjoni, fir-rati tal-imghax u/jew fir-rati tal-kambju jista' jkollhom impatt fuq pjanijiet aktar fit-tul 183. Jifhem id-differenza bejn it-telf jew il-qliġ potenzjali (mhux realizat) u realizat	186. Jista' jikkalkola ż-żieda jew it-tnaqqis proporzjonali tal-valur ta' investment	187. Ihossu kunfidenti jikkunsidra jekk l-għanijiet speċifiċi jistgħux jintlahqu bl-investment 188. Ihossu kunfidenti ma jinvestix jekk ma jifhimx il-prodott jew is-servizz finanzjarju

	184. Konxju tar-riskji addizzjonali li jittiehdu deċiżjonijiet ta' investment mhux informati 185. Jifhem kunċetti bażiċi ta' investment bħall-valur taż-żmien tal-flus, it-tolleranza tar-riskju, l-orizzont tal-investment, u l-oġettivi tal-investment		
	Prezzijiet tal-ishma u tal-fondi 189. Jifhem li l-istess stokk jew fond jista' jkollu prezz tax-xiri/tal-bejgħ differenti f'punti ta' żmien differenti		
	Għażla u diversifikazzjoni tal-investimenti Jaf 190. Il-karatteristiċi ta' diversi prodotti ta' investment inklużi l-livelli ta' riskju, il-likwidità, il-prestazzjoni mistennija u l-karatteristiċi ta' sostenibbiltà jew jista' jsir jaf dwar dawn faċilment 191. Li jistgħu jiġġarrbu tariffi, kummissjonijiet u imposti oħra għall-prodotti u għas-servizzi ta' investment u li dawn l-oġġetti jistgħu jvarjaw skont il-fornitur u l-kanal tal-bejgħ 192. Li l-prezzijiet għall-istess prodott ta' investment jistgħu jvarjaw minn fornitur u minn kanal tal-bejgħ għall-iehor 193. Li prodotti ta' investment differenti jista' jkollhom	197. Iqis ir-riskju, il-prestazzjoni, il-kostijiet u karatteristiċi oħra ta' investment meta jimmaniġġja u jimmonitorja l-investimenti 198. Jimmonitorja l-investimenti perjodikament u jagħmel aġġustamenti kif ikunu neċessarji 199. Kapaċi jinkorpora preferenzi personali fir-rigward tal-għan tal-investment, tat-tolleranza tar-riskju, tal-perjodu ta' żmien u tas-sostenibbiltà, meta jiehu deċiżjoni ta' investment 200. Jista' jirkupra informazzjoni rilevanti u affidabbli biex jinforma deċiżjonijiet dwar l-investment	Ihossu kunfidenti u mmotivat biex 204. Iwettaq riċerka dwar investimenti potenzjali qabel ma jiehu impenn 205. Iqabbel il-livell ta' sostenibbiltà tal-prodotti ta' investment billi juża, pereżempju, standards, tikketti jew klassifikazzjonijiet oħrajn 206. Jixtarr sew offerti ta' investment li jidhru tajbin wisq biex ikunu veri 207. Iqabbel il-kompożizzjoni tal-portafoll ta' investment tal-fondi

	karatteristiċi ta' sostenibbiltà differenti (governanza ambjentali, soċjali u korporattiva) 194. Jifhem il-benefiċċji taż-żamma ta' portafoll diversifikat ta' investimenti 195. Jaf għaliex huwa importanti li tiġi kkunsidrata l-allokazzjoni ġenerali tal-assi meta jsir investiment 196. Konxju li jeżistu diversi sensara u għodod ta' negozjar li jistgħu jiġu aċċessati permezz ta' mezzi tradizzjonali u diġitali differenti	201. Jirriċerka investimenti potenzjali 202. Johloq portafoll diversifikat 203. Kapaċi jikkombina diversi prodotti ta' investiment bħal pensjonijiet, poloz tal-assigurazzjoni tal-ħajja, dotazzjonijiet, skemi ta' investiment kollettiv jew prodotti oħra ta' investiment fejn xieraq	tal-pensjonijiet, tal-poloż tal-assigurazzjoni tal-ħajja, tad-dotazzjonijiet, tal-iskemi ta' investiment kollettiv jew ta' prodotti ta' investiment oħra sabiex jivvaluta l-adegwatezza tagħhom b'mod olistiku 208. Ma jhallix l-imġiba tal-investiment tiegħu stess tkun iggwidata mill-biża' li jitlef opportunità 209. Lest li jipprovdi informazzjoni personali rilevanti lill-intermedjarju għal valutazzjoni tal-adegwatezza
	Kriptoassi u żviluppi diġitali relatati 210. Konxju tal-eżistenza ta' tipi differenti ta' <i>kriptoassi</i> u għandu fehim bażiku ta' kif għandu jaċċessahom u jiskambjahom 211. Konxju tar-riskji relatati mal-użu ta' <i>kriptoassi</i> għal finijiet ta' pagament jew ta' investiment, u mir-riskji relatati ma' "pjattaformi ta' skambju tal-kriptoassi" (bħal riskji teknoloġiċi jew riskji oħra), li jista' jkollhom konsegwenzi finanzjarji sinifikanti 212. Konxju li l-prattiki qarrieqa relatati mal-<i>kriptoassi</i> jseħħu ta' spiss, u ta' spiss jippruvaw jattiraw vittmi potenzjali billi jwiegħdu redditi mistennija għoljin	213. Jekk rilevanti, jaf kif juża tipi differenti ta' <i>kriptoassi</i> b'mod sikur u f'konformità mal-liġi applikabbli	214. Izomm ruħu aġġornat dwar l-iżviluppi relatati mat-teknoloġiji emergenti rilevanti għall-prodotti u għas-servizzi finanzjarji

	Drittijiet tal-azzjonisti 215. Konxju tad-drittijiet u tal-benefiċċji assoċjati maż-żamma ta' schem f'kumpanija 216. Konxju tad-drittijiet tal-azzjonisti li jinfluwenzaw id-deċiżjonijiet ta' kumpanija, inkluż dwar il-prestazzjoni tas-sostenibbiltà tagħha 217. Konxju tal-possibbiltà u tar-rekwiżiti għall-partecipazzjoni f'azzjonijiet kollettivi tal-azzjonisti, u tal-ghodod diġitali biex jagħmel dan	218. Jekk ikun rilevanti, jista' jiehu passi biex jinvolvi ruħu f'kumpaniji matul laqgħat ġenerali annwali tal-azzjonisti jew permezz ta' azzjonijiet kollettivi tal-azzjonisti, f'konformità mas-sostenibbiltà u ma' preferenzi ohra tiegħu	
	Investiment sostenibbli Konxju 219. Dwar prodotti ta' <i>investiment sostenibbli</i> eżistenti fis-suq 220. Dwar id-dimensjonijiet differenti tas-sostenibbiltà (l-ambjent, is-soċjetà u l-governanza) u dwar il-prinċipji wara kull waħda minn dawn id-dimensjonijiet 221. Li jista' juża strateġiji ta' investiment differenti biex jinvesti skont il-preferenzi ambjentali, soċjali u ta' governanza korporattiva (sostenibbiltà) tiegħu, pereżempju billi jevita investimenti f'ċerti setturi jew kumpaniji (żvestment), jew billi jinteraġixxi ma' ċerti kumpaniji biex iġeġġelhom ibiddu l-attivitàjiet tagħhom (interazzjoni)	222. Ifittex prodotti ta' investiment f'konformità mal-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu 223. Jiehu ħsieb strateġija ta' investiment f'termini ta' żvestment jew ta' impenn jew kombinazzjoni tat-tnejn skont is-sitwazzjoni personali u l-preferenzi tiegħu 224. Jagħmel mistoqsijiet ta' segwitu lil konsulent dwar l-aspetti relatati mas-sostenibbiltà tal-prodotti ta' investiment 225. Jirriċerka u jqabbal l-attributi tas-sostenibbiltà ta' prodotti potenzjali ta' tfaddil u ta' investiment	226. Ihossu motivat biex jirriċerka l-prodotti li jkollu jew li jippjana li jinvesti fihom, biex jiżgura li jissodisfa l-preferenzi personali għas-sostenibbiltà 227. Ihossu kunfidenti jistaqsi mistoqsijiet dwar sa liema punt prodott ta' investiment jissodisfa l-kriterji ta' sostenibbiltà

	Komoditajiet 228. Konxju li l-valur tal-investimenti f'ogġetti materjali bħad-deheb jista' jiżdied jew jonqos bħala riżultat ta' firxa ta' fatturi	229. Joqgħod attent għal bidliet fil-prezz tal-ogġetti miżmuma bħala investiment	
	Fatturi li jinfluwenzaw id-deċiżjonijiet ta' investiment 230. Konxju li karatteristiċi umani bħall-emozzjonijiet jew il-preġudizzji konjittivi jista' jkollhom impatt fuq id-deċiżjonijiet ta' investiment b'modi mhux antiċipati 231. Konxju tar-riskji relatati mal-kummerċ soċjali	232. Jieħu passi biex jieħu deċiżjonijiet informati, jikkontrolla r-rispons emozzjonali u jqis il-preġudizzji konjittivi meta jieħu deċiżjonijiet ta' investiment	
2.5 Ippjanar fit-Tul u Bini ta' Assi	Prinċipji bażiċi tal-ippjanar fit-tul 233. Jifhem l-importanza li joqgħod attent għall-perjodu aktar fit-tul anke meta l-htigijiet għal terminu qasir ikunu urgenti 234. Jifhem li l-ippjanar fit-tul jista' jirrikjedi tipi differenti ta' prodotti finanzjarji minn dawk użati għat-tfaddil ta' emergenza 235. Jagħraf li l-azzjonijiet meħtieġa biex jitwettqu l-pjanijiet fit-tul jista' jkollhom bżonn ta' aġġustament maż-żmien 236. Jifhem l-importanza li jsiru pjanijiet għat-tmiem tal-ħajja inkluż meta jitqiesu r-rekwiżiti finanzjarji tad-dipendenti, jittieħdu deċiżjonijiet dwar kif għandhom jiġu distribwiti l-ispejjeż, id-djun u l-assi pendenti, u jiġi fformulat testment, fejn rilevanti	237. Jagħmel pjanijiet finanzjarji għal avvenimenti tal-ħajja pożittivi u negattivi futuri li x'aktarx ikollhom konsegwenzi finanzjarji Jidentifika strateġiji biex: 238. Jieħu azzjoni [jegħleb il-prokrastinazzjoni] meta jagħmel pjanijiet aktar fit-tul 239. Jibbilanċja l-htigijiet u x-xewqat immedjati mal-pjanijiet aktar fit-tul, sabiex jilhaq għanijiet finanzjarji fit-tul	245. Jagħti importanza lill-ippjanar finanzjarju fit-tul bħala mod kif iżomm jew itejjeb il-benessri finanzjarju 246. Ihossu kunfidenti jagħmel bidliet fil-pjanijiet finanzjarji fit-tul jekk ikunu neċessarji 247. Ihossu kunfidenti jsarraff pjanijiet finanzjarji fit-tul f'azzjoni 248. Ihossu motivat biex iqis il-htigijiet finanzjarji fit-tul tad-dipendenti

		240. Jimmonitorja l-valur li qed jinbidel tal-investimenti, tal-assi u tal-obbligazzjonijiet Iqis 241. Fluttwazzjonijiet prevedibbli fl-introjt u fin-nefqa meta jagħmel pjanijiet aktar fit-tul 242. L-assi u l-obbligazzjonijiet personali u tal-unità domestika kollha meta jqis il-htigijiet aktar fit-tul 243. Il-possibbiltà li l-membri tal-familja jew tal-komunità jkollhom bżonn appoġġ finanzjarju aktar fit-tul 244. Jistabbilixxi pjanijiet biex ikopru l-ispejjeż kurrenti tal-ġhajxien għad-dipendenti u jagħmel arrangamenti għad-distribuzzjoni tal-kostijiet pendenti, tad-djun u tal-assi fi tmiem il-ħajja, u jivverifikahom minn żmien għal żmien	
2.6 Irtirar	Prinċipji bażiċi tal-ippjanar tal-pensjonijiet Jifhem għaliex 249. Huwa importanti li jiġu kkunsidrati modi kif tiġi żgurata s-sigurtà finanzjarja lil hinn mill-età lavorattiva u jibda jfaddal għall-irtirar minn età żgħira	250. Jagħmel pjanijiet biex jikseb sigurtà finanzjarja lil hinn mill-età lavorattiva 251. Iqis ir-riżorsi u l-impenji rilevanti probabbli kollha meta jippjana għall-irtirar	252. Ihossu kunfidenti jippjana għall-irtirar 253. Japprezza l-importanza li jiġi bbilanċjat l-istandard attwali tal-ġhajxien u għażliet tal-infiq mal-ghan li jinkisbu għażliet finanzjarji aħjar aktar tard fil-ħajja

	Kategoriji ta' prodotti tal-pensjoni 254. Jaf min huwa intitolat għal pensjoni tal-istat u kemm hija 255. Għandu fehim tajjeb tat-tipi ewlenin ta' pensjonijiet pubbliċi u privati disponibbli fil-livell nazzjonali Jaf 256. Id-differenza bejn it-tfaddil tal-irtirar fakultattiv u obbligatorju, u d-differenza bejn l-iskemi okkupazzjonali u individwali 257. Li f'xi ġurisdizzjonijiet in-nies jistgħu jiġu rreġistrati f'pensjoni awtomatikament 258. Jekk hijiex possibbli l-eskluzjoni fakultattiva [fejn rilevanti]	259. Jagħżel fost il-prodotti tal-pensjoni jew jgħloq kombinazzjonijiet ta' skemi tal-pensjoni biex jibni introjtu adegwat għall-irtirar, fejn possibbli	
	Ġestjoni tal-prodotti tal-pensjoni 260. Jifhem li huwa importanti li jiġu ppjanati l-fażijiet ta' pagament tal-irtirar kif ukoll il-fażi ta' akkumulazzjoni Konxju: 261. Tal-opzjonijiet ewlenin għall-prelevament ta' introjtu minn prodott tal-pensjoni mal-irtirar	264. Isegwi l-pjan ta' rtirar u jagħmel aġġustamenti kif ikunu neċessarji sabiex jikseb l-introjtu meħtieġ fix-xjuħija 265. Jieħu deċiżjonijiet attivi biex jimmaniġġja t-tfaddil għall-irtirar u matulu [fejn rilevanti]	

	262. Tar-riskji marbutin mal-prelevament tal-flus mit-tfaddil tal-irtirar jew mat-tehid ta' self garantit bihom qabel l-irtirar 263. Konxju tal-ghodod digitali affidabbli żviluppati minn fornituri <i>imparzjali</i> mfassla biex jagħmlu kalkoli relatati mal-irtirar u jimmaniġġaw il-pensjonijiet fuq bażi regolari	266. Ifittex li jibbenefika minn skemi ta' inċentivi li jheggu t-tfaddil għall-irtirar bħall-kontribuzzjonijiet pariġġ tal-impjegatur u l-vantaġġi tat-taxxa meta jkun possibbli 267. Iqis l-impatt ta' nudges bħall-pensjonijiet ta' esklużjoni fakultattiva jew il-kontribuzzjonijiet minimi obbligatorji fuq it-tfaddil għall-irtirar	
	Kunsiderazzjonijiet ta' sostenibbiltà għall-pensjonijiet 268. Jifhem il-punt sa fejn prodott tal-pensjoni partikolari jissodisfa l-kriterji ta' sostenibbiltà tiegħu	269. Jagħżel il-prodott tal-pensjoni tiegħu f'konformità mal-preferenzi dwar ir-riskju u s-sostenibbiltà tiegħu	270. Ihossu kunfidenti jistaqsi mistoqsijiet dwar sa liema punt il-prodotti tal-pensjoni jissodisfaw il-kriterji ta' sostenibbiltà u jitlob aktar għażliet jew għażliet aħjar jekk ikun neċessarju
2.7 Kreditu	Kunsiderazzjonijiet qabel ma jitlob kreditu Jifhem: 271. L-implikazzjonijiet ta' impenn ta' kreditu fuq l-introjt disponibbli futur 272. L-importanza li tiġi vvalutata l-kapaċità ta' ripagament qabel ma jieħu flus b'self 273. L-impatt tal-imghax kompost fuq il-kreditu 274. L-importanza li jaf kemm se jkun twil il-perjodu ta' ripagament u jekk huwiex fiss	277. Juża l-kreditu biss meta jkun neċessarju u wara li jqis il-konsegwenzi 278. Jivvaluta l-kost totali tal-kreditu u l-probabbiltà li jkun jista' jhallsu lura qabel ma jieħu kwalunkwe deċiżjoni biex jissellef il-flus 279. Jieħu deċiżjonijiet biex jissellef u jimmaniġġja kwalunkwe impenn ta' kreditu fi hdan baġit	Ihossu mmotivat li 282. Jikkunsidra l-konsegwenzi tal-aċċess għall-kreditu qabel ma jieħu deċiżjoni 283. Ifittex alternattivi għas-self (bħat-tfaddil, il-lokazzjoni, is-sjieda kongunta, l-appoġġ soċjali eċċ...)

	275. Li l-kreditu tal-kost totali jista' jkun ogħla minn dak implikat biss mir-rata tal-imgħax 276. Jista' jagħmel distinzjoni bejn l-użu tal-kreditu biex jiġġenera jew iżid l-introjt jew il-ġid futur u l-użu tal-kreditu għall-konsum	280. Iqis il-kost tal-kreditu kif ukoll il-kost tal-oġġett meta jieħu deċiżjoni li jixtri oġġetti bi kreditu 281. Iqis il-potenzjal li jiġi ġġenerat jew li jiżdied l-introjt jew il-ġid futur meta jiddeċiedi jekk jissellifx	
	Garanti u kollateral 284. Konxju li xi fornituri ta' kreditu jistgħu jirrikjedu li garanti jkopri l-pagamenti ta' kreditu f'każ ta' inadempjenza 285. Konxju li talba għal kreditu tista' tirrikjedi kollateral biex jiġi żgurat ir-ripagament ta' self 286. Jifhem l-implikazzjonijiet soċjali u finanzjarji tat-talba lil xi hadd biex isir garanti u r-responsabbiltà li din iġġib magħha meta ma jsirux ripagamenti ta' kreditu	287. Iqis l-implikazzjonijiet soċjali u finanzjarji meta jagħmel talba lil xi hadd biex ikun garanti	288. Ihossu kunfidenti jiggarrantixxi għal persuna oħra jew jitlob lil persuna oħra biex tkun garanti

	Għażla tal-kreditu 289. Jaf jew jista' jirriċerka faċilment dwar it-tipi differenti ta' kreditu disponibbli (inkluzi karti ta' kreditu, prodotti ta' ipoteka, faċilitajiet ta' kreditu ta' rotazzjoni jew kreditu għal terminu qasir), l-użu maħsub tagħhom u l-vantaġġi u l-iżvantaġġi ewlenin ta' kull wieħed minnhom Jaf 290. Jekk self huwiex garantit jew le rigward assi, u jista' jivvaluta l-benefiċċji u l-iżvantaġġi tal-użu ta' tali self inkluzi l-implikazzjonijiet tan-nuqqas ta' rimborż tal-kreditu garantit 291. Għaliex huwa importanti li jkun konxju tar-rata tal-imgħax attwali fuq il-kreditu u jekk dik ir-rata hijiex fissa jew varjabbli, kif ukoll tar-rata tal-inflazzjoni 292. Konxju li l-kreditu jista' jkun aċċessibbli wkoll online (eż. permezz ta' pjattaformi ta' self bejn il-pari) u jista' jiddistingwi l-karatteristiċi (u r-riskji) differenti 293. Konxju li jeżistu tipi differenti ta' ipoteki, inkluzi ipoteki ekoloġiċi	294. Jagħżel il-prodotti ta' kreditu bir-reqqa [ladarba tkun ittiegħdet id-deċiżjoni ta' self, u ladarba jintgħażel il-prodott ta' kreditu xieraq], filwaqt li jqis fatturi bħar-rata tal-imgħax, ir-rata tal-inflazzjoni, il-kost ġenerali u l-flessibbiltà kif ukoll l-ammont li għandu jithallas fuq ripagamenti regolari 295. Juża għodod ta' tqabbil biex evalwa l-kost u karatteristiċi oħra tal-prodotti ta' kreditu	296. Ihossu kunfidenti jitlob informazzjoni addizzjonali dwar tipi ta' kreditu differenti 297. Ihossu kunfidenti jagħżel fornitur u prodott ta' kreditu xierqa meta jkun neċessarju, anke billi juża għodod ta' tqabbil disponibbli

	Riskji ta' tehid ta' kreditu 298. Konxju tal-konsegwenzi negattivi potenzjali tas-self biex jiġi indirizzat nuqqas fl-introjt kurrenti Jifhem 299. Ir-riskji u l-benefiċċji tal-użu ta' tipi differenti ta' fornituri ta' kreditu (kemm formali kif ukoll informali) 300. Konxju tal-kwistjonijiet speċifiċi tat-tehid ta' kreditu f'valuta barranija 301. Konxju tar-riskji ta' użu ripetut ta' faċilitajiet ta' kreditu ta' rotazzjoni 302. Konxju tar-riskju ta' esklużjoni f'każ li l-ipoteka ma tithallasx	303. Jivvaluta r-riskji, il-benefiċċji u l-konsegwenzi potenzjali tal-użu ta' fornitur ta' kreditu partikolari	
	Applikazzjoni għall-kreditu u għall-evalwazzjoni tal-kreditu Konxju: 304. Tal-eżistenza u tal-karatteristiċi ewlenin tas-sistema ta' klassifikazzjoni tal-kreditu, jekk tkun disponibbli f'pajjiż 305. Li evalwazzjoni ta' kreditu pożittiva tista' żżid il-probabbiltà ta' aċċess għall-kreditu u tnaqqas il-kost tal-kreditu	312. Jitlob liema informazzjoni qed tintuża biex tiġi vvalutata l-kapaċità ta' ripagament ta' kreditu 313. Iqis il-modi li bihom ċerti azzjonijiet u mġiba jkollhom impatt fuq evalwazzjoni ta' kreditu (inkluzi azzjonijiet immonitorjati permezz tal-big data, fejn rilevanti)	

	306. Tal-metodi użati biex jinholqu evalwazzjonijiet ta' kreditu, jew biex jiġi ddeterminat l-aċċess għall-kreditu u l-prezz tiegħu, li jistgħu jużaw il-big data u l-analitika tad-<i>data</i> u li dawn jistgħu jinbidlu maż-żmien 307. Li l-fornituri jistgħu jirreaġixxu b'mod differenti għall-informazzjoni li tinsab f'evalwazzjoni ta' kreditu 308. Li introjtu bħal bonusijiet, dħul imprevist jew rigali ma jistax jitqies meta jiġi kkalkolat l-introjtu disponibbli għal skopijiet ta' kreditu 309. Li l-fornituri ta' kreditu jistgħu jfittxu informazzjoni dwar il-kapaċità tal-mutwatarju li jhallas lura u li dan jista' jinkludi l-aċċessar ta' evalwazzjoni ta' kreditu mwettqa minn parti terza Jaf 310. Liema fatturi jitqiesu f'punteġġ ta' kreditu (<i>inkluż l-użu ta' data personali</i>) 311. Kif jaċċessa informazzjoni dwar il-punteġġ tal-kreditu personali u ma' min jitkellem f'każ ta' diskrepanzi	314. Jieħu passi biex itejjeb l-evalwazzjoni tal-kreditu jekk tkun neċessarja	

	Ripagament tal-kreditu 315. Jifhem ir-rilevanza li wiehed jipprova jhallas aktar mill-bilanċ minimu fuq impenji ta' kreditu flessibbli	316. Jagħmel ripagamenti f'waqthom fuq l-impenji ta' kreditu kollha [sakemm iċ-ċirkostanzi personali ma jiddeterjorawx] 317. Ihallas lura l-massimu possibbli [filwaqt li jqis il-limitazzjonijiet baġitarji] fuq impenji ta' kreditu għal żmien qasir jew ta' rotazzjoni 318. Iqis il-benefiċċju finanzjarju ġenerali tar-rimborż tal-kreditu bikri u jiehu deċiżjoni infurmata dwar dan meta jippermettu l-fondi	319. Ihossu kunfidenti jimmaniġġja l-impenji ta' kreditu
	Negożjar mill-ġdid ta' ftehim ta' kreditu 320. Konxju li jista' jkun possibbli li jiġi nnegożjat mill-ġdid ftehim ta' kreditu	321. Jiehu passi biex jibqa' infurmat dwar il-bidliet fis-suq meta jhallas lura l-kreditu u jqis in-negożjar mill-ġdid ta' arrangamenti mhux favorevoli jew mhux affordabbli	
	Overdrafts 322. Jifhem li l-ammont totali ta' flus disponibbli biex jintefqu f'kont bankarju jista' jinkludi faċilità ta' overdraft miftiehma 323. Jaf li overdraft huwa forma ta' kreditu li jista' jgarrab kostijiet u jrid jithallas lura	324. Għandu l-għan li jzomm bilanċ pożittiv fil-bank bħala parti mis-segwitu ta' baġit	

	Kreditu b’kost għoli b’aċċess faċli Konxju li 325. Il-kummerċjalizzazzjoni u proċessi simplifikati ta’ self jistgħu jżidu t-tendenza li jittiehed kreditu mingħajr ma jitqiesu l-konsegwenzi, speċjalment meta l-kreditu jiġi offrut online jew permezz ta’ apparati mobbli 326. Xi bejjieġha joffru kreditu biex jinċentivaw lix-xerrejja jagħmlu xiri jew jonfqu aktar milli kien ippjanat oriġinarjament u/jew biex iżidu x-xiri fil-futur 327. Offerti ta’ kreditu li inizjalment ikunu mingħajr imghax jistgħu jgarrbu mghax fil-futur 328. L-għażliet għal “ixtri issa, hallas aktar tard” [inkluzi l-utilitajiet bażiċi f’haġna każijiet] tipikament ikunu forma ta’ kreditu u jista’ jkollhom kost	329. Jiehu passi biex jevita dejn eċċessiv li jista’ jirriżulta mill-użu ta’ kreditu bi prezz għoli b’aċċess faċli li spiss jinbiegħ online 330. Iqis bir-reqqa l-probabbiltà li l-kreditu mingħajr imghax ikun jista’ jithallas lura bis-shih qabel tmiem il-perjodu mingħajr imghax u l-konsegwenzi li dan ma jsirx	331. Ihossu kunfidenti jirrifjuta l-kreditu mhux mixtieq li jiġi offrut max-xiri
2.8 Dejn u Ġestjoni tad-Dejn	Ġestjoni tad-dejn 332. Jifhem il-piż potenzjali tat-tigrib tad-dejn 333. Jagħraf ir-relazzjoni bejn il-livelli attwali tad-dejn u l-benessri finanzjarju preżenti u fil-futur 334. Jaf kif jimmaniġġja r-ripagamenti tad-dejn Jifhem	337. Jiehu azzjoni bikrija biex jevita jew jimminimizza l-problemi tad-dejn 338. Jimmonitorja l-użu ġenerali tal-kreditu 339. Jiehu deċiżjoni infurmata qabel ma jaċċessa kreditu addizzjonali biex iħallas lura d-djun kurrenti	340. Ihossu motivat biex isolvi kwistjonijiet relatati mal-kreditu qabel ma d-dejn isir piż 341. Jaċċetta r-responsabbiltà għad-dejn u għall-ġestjoni tad-dejn

	335. Għaliex huwa importanti li jimmaniġġja l-proporzjon tad-dejn [tal-unità domestika jew tal-individwu] mal-introjtu 336. L-implikazzjonijiet fuq il-punteġġi ta' kreditu tan-nuqqas ta' pagament tad-djun		
	Dejn akkumulat minn pagamenti tard Jifhem li 342. Id-djun jistgħu jakkumulaw minn kontijiet mhux imħallsa kif ukoll mill-użu ta' kreditu 343. Normalment ikun hemm kost addizzjonali mgarra b għall-pagament tard tal-kontijiet u tal-kreditu	344. Jipprioritizza l-kontijiet u r-ripagamenti tal-kreditu fuq l-infiq diskrezzjonali 345. Jieħu passi biex jevita li jaqa' lura fil-pagamenti anke jekk iċ-ċirkostanzi jinbidlu	
	Diffikultà biex jithallas lura d-dejn Konxju 346. Tal-implikazzjonijiet jekk ma jsirx pagament parzjali ta' kreditu u konxju tal-proċess tal-irkupru tad-dejn 347. Ta' perjodi ta' grazzja potenzjali u ta' miżuri ta' appoġġ pubbliku biex jgħinu fir-rimborż tad-dejn 348. Jaf fejn jista' jmur għall-għajnuna fit-tnaqqis tal-piż tad-dejn [meta neċessarja]	351. Jinforma lill-kredituri qabel id-data ta' maturità ta' ripagament jekk ikun impossibbli li jhallas 352. Japplika għal proċedura ta' dejn eċċessiv, fejn rilevanti	353. Ihossu kunfidenti jitkellem mal-partijiet rilevanti biex jiddiskuti l-ġestjoni tad-dejn u r-ripagamenti

	Jifhem 349.Li ċerti djun jistgħu jiġu pprijoritizzati fuq oħrajn jekk ma jibqgħux maniġġabbli 350.Li l-konsumaturi għandhom drittijiet u responsabbiltajiet meta jimmaniġġjaw id-dejn		

3. Ir-riskju u l-gwadanji

Tema	Sensibilizzazzjoni, Għarfien u Fehim	Hiliet u Mġiba	Kunfidenza, Motivazzjoni u Attitudnijiet
3.1 Identifikazzjoni tar-Riskji	Prinċipji bażiċi tar-riskju 354.Konxju tar-riskji f'kuntest finanzjarju, inklużi dawk inerenti fil-prodotti u li jistgħu jiġu hheġġġati jew issir assigurazzjoni kontribom 355.Konxju li ċerti riskji b'implikazzjonijiet finanzjarji jistgħu jitnaqqsu billi jintużaw ċerti prodotti finanzjarji u/jew billi tittiehed azzjoni (xiri ta' assigurazzjoni, akkwist ta' prodotti finanzjarji b'garanzija tal-kapital, użu ta' prodotti ta' investment diversifikati sew, eċċ...)	356.Iqis ir-riskji ta' problemi esterni sinifikanti li jiista' jkollhom impatt fuq il-benessri finanzjarju personali (inklużi pereżempju fatturi ambjentali, teknoloġiċi, relatati mas-saħħa, xjentifiċi, tas-sigurtà jew ekonomiċi)	357.Ihossu motivat biex jidentifika t-tolleranza tar-riskju proprja 358.Ihossu kunfidenti biex jagħmel valutazzjoni proprja tar-riskji mingħajr ma jkun influwenzat bla bżonn minn kummerċjalizzazzjoni jew minn aħbarijiet [evitar tal-preġudizzju tad-disponibbiltà]
	Sorsi ta' riskji 359.Konxju tar-riskji possibbli b'implikazzjonijiet finanzjarji (fatturi politiċi, ekonomiċi, ambjentali u personali bħal stennija tal-ghomor twila)	362.Jivvaluta r-riskji finanzjarji assoċjati mad-deċiżjonijiet personali, mal-ghazliet tal-ħajja, u ma' avvenimenti esterni	367.Ihossu motivat biex inaqqas ir-riskji meta jkun neċessarju

	360. Jaf għaliex huwa importanti li jkun konxju ta' avvenimenti bi probabbiltà baxxa u b'kost għoli, bhar-riskju ta' avvenimenti relatati mal-klima 361. Konxju tar-riskji (possibbli) relatati mal-prodotti finanzjarji, inklużi: li jagħmel għażliet mhux xierqa ta' prodotti, li juża prodotti b'rata tal-imghax varjabbli, li jimpenja ruħu għal rati tal-imghax fissi f'ambjent b'rata tal-imghax varjabbli, u li jieħu prodotti f'valuti barranin	363. Iqis ir-riskji ta' proġetti jew ta' xiri sinifikanti Iqis 364. Ir-riskju ta' bidliet fiċ-ċirkostanzi, inkluż telf ta' impjiegi, żieda fl-ispejjeż, jew avvenimenti esterni oħra 365. Ir-riskju li tintilef parti mill-introjt tal-unità domestika jew li jintilef l-introjt kollu tagħha minhabba mard, diżabilità jew mewt ta' membru tal-familja 366. It-tipi ta' riskji minn prodotti finanzjarji differenti	368. Ihossu kunfidenti biex jieħu deċiżjonijiet meqjusa meta r-riskji jsiru evidenti
	Riskji speċifiċi ta' prodotti u ta' servizzi diġitali 369. Konxju tar-riskji speċifiċi relatati mal-prodotti u mas-servizzi finanzjarji diġitali, bħall-banek u s-self mobbli, l-investment, is-self permezz ta' pjattaformi bejn il-pari. 370. Konxju li xi prodotti u servizzi finanzjarji diġitali (bħall-<i>kriptoassi</i> jew l-offerti inizjali tal-muniti) huma aktar riskjużi minn prodotti finanzjarji stabbiliti minhabba li huma anqas regolati jew saħansitra mhux regolati	371. Jagħti attenzjoni partikolari lir-riskji relatati mal-prodotti finanzjarji bbażati fuq teknoloġiji emergenti, bħal prodotti finanzjarji bbażati fuq il-blockchain (<i>kriptoassi</i>, offerti inizjali tal-muniti, eċċ...)	
3.2 Xbieki ta' sikurezza finanzjarja u assigurazzjoni	Holqien ta' xibka ta' sikurezza Jaf kif: 372. Johloq xibka ta' sikurezza finanzjarja, bħat-tfaddil f'każ li jinqala' xi haġa	375. Jibni u jżomm xibka ta' sikurezza finanzjarja adegwata permezz ta' tfaddil, assigurazzjoni u prodotti finanzjarji oħra kif neċessarju	Huwa motivat biex: 376. Johloq xibka ta' sikurezza finanzjarja

	373. Jikkalkola kemm se jieħu żmien biex jibni xibka ta' sikurezza li tista' tkopri l-introġtu ta' tliet xhur 374. Jifhem ir-rwol tal-assigurazzjoni fil-ġestjoni tar-riskju		377. Jixtri jew jaġġorna assicurazzjoni kontra avvenimenti jew eżiti avversi b'konsegwenza finanzjarja [fejn rilevanti]
	Għażla tal-assigurazzjoni 378. Jifhem meta r-riskji finanzjarji jistgħu jiġu ġestiti b'mod aktar xieraq b'assicurazzjoni jew mingħajrha 379. Konxju tar-riskju f'każ li ma jkunx assigurat biżżejjed u tal-kostijiet ta' assicurazzjoni eċċessiva Jaf 380. Meta l-assigurazzjoni tkun obbligu legali 381. Liema prodotti tal-assigurazzjoni huma mfassla għal liema sitwazzjonijiet 382. Id-differenza bejn l-assigurazzjoni tal-ħajja u mhux tal-ħajja 383. Konxju li l-offerti tal-assigurazzjoni u l-primjums tal-assigurazzjoni jistgħu jkunu bbażati parzjalment fuq ċerta informazzjoni personali li tiġi pproċessata permezz ta' big data u analitika oħra tad-data	384. Iqis il-benefiċċji tal-assigurazzjoni meta jiġu identifikati r-riskji 385. Juża prodotti tal-assigurazzjoni xierqa 386. Jivverifika perġodikament li l-assigurazzjoni miżmuma tkun għadha qed tipprovdi kopertura adegwata 387. Jagħmel pretensjonijiet fuq l-assigurazzjoni xierqa jekk ikunu neċessarji 388. Jieħu passi biex jieħu assicurazzjoni kontra avvenimenti b'kost għoli bi probabbiltà baxxa 389. Iqis il-mod li bih ċerti azzjonijiet u mġibiet ikollhom impatt fuq il-kopertura tal-assigurazzjoni u l-primjums tal-assigurazzjoni (inkluzi azzjonijiet immonitorjati permezz ta' big data, fejn rilevanti)	

	Forniment ta' assigurazzjoni diġitali 390. Konxju tal-eżistenza ta' fornituri tal-assigurazzjoni diġitali u ta' tipi ġodda ta' assigurazzjoni offruti minnhom (bħal assigurazzjonijiet bejn il-pari, fuq talba, ibbażati fuq l-użu eċċ...) 391. Konxju li l-fornituri tal-assigurazzjoni diġitali u l-prodotti offruti minnhom jistgħu jiffunzjonaw b'mod differenti mill-fornituri tradizzjonali tal-assigurazzjoni		
	Assigurazzjoni kontra r-riskji relatati mal-klima 392. Konxju tal-modi kif jista' jikseb assigurazzjoni kontra riskji relatati mal-klima	393. Kapaċi jivvaluta r-riskji personali relatati mal-klima, u kapaċi jikseb assigurazzjoni kontrihom, jekk ikun xieraq	
	Appoġġ mill-gvern 394. Konxju tal-appoġġ tal-gvern għall-individwi jew għall-unitajiet domestiċi f'diffikultà finanzjarja, u f'liema ċirkostanzi dan jista' jinkiseb		
3.3 Ibbilanċjar bejn Riskji u Gwadanji	Relazzjoni bejn ir-riskji u l-gwadanji 395. Jifhem ir-relazzjoni bejn ir-riskju u l-gwadanji potenzjali li jfisser li jekk ikun hemm ċans kbir li wiehed jagħmel il-flus fuq investiment, x'aktarx ikun hemm ukoll ċans kbir li wiehed jitlef il-flus 396. Jifhem l-iskop tad-diversifikazzjoni tal-investimenti bħala strateġija biex jitnaqqas ir-riskju	397. Jidentifika r-riskji u l-gwadanji finanzjarji potenzjali relatati ma' deċiżjoni li jehtieg li ssir 398. Iqabbal ir-riskju u l-gwadanji ta' investimenti finanzjarji differenti 399. Iqis il-ħtieġa għat-tkabbir tal-assi, is-garanzija finanzjarja, u l-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu meta jqis ir-riskju ta' investiment	

		400. Iqis ir-riskju tal-użu tal-kreditu għall-infiq diskrezzjonali	
	L-implikazzjonijiet tas-sostenibbiltà fuq ir-riskji u fuq il-gwadanji 401. Jifhem li l-fatturi ta' sostenibbiltà u l-politiki governattivi relatati mal-klima jista' jkollhom impatt fuq il-livell ta' riskju u fuq ir-redditu tal-investimenti 402. Konxju li r-riskji ambjentali, soċjali jew ta' governanza jistgħu jaffettwaw b'mod negattiv il-prestazzjoni finanzjarja ta' kumpanija		

4. Xenarju Finanzjarju

Tema	Sensibilizzazzjoni, Gharfien u Fehim	Hiliet u Mgiba	Kunfidenza, Motivazzjoni u Attitudnijiet
4.1 Regolamentazzjon i u Protezzjoni tal- Konsumatur	Regolamenti dwar il-protezzjoni tal-konsumatur		
	403. Jifhem li fl-UE l-miżuri għall-protezzjoni tal-konsumatur japplikaw bl-istess mod għall-operazzjonijiet finanzjarji minn entitajiet regolati, kemm jekk imwettqa b'mod diġitali kif ukoll jekk imwettqa b'mod fiżiku	409. Jivverifika li fornitur ta' servizzi finanzjarji, kemm jekk jopera b'mod fiżiku jew inkella diġitali, huwa awtorizzat/registrat/regolat mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti biex jipprovdi t-tali servizz	413. Ihossu motivat biex jagħżel fornituri ta' servizzi finanzjarji xierqa u affidabbli
	404. Jaf li l-fornituri ta' servizzi finanzjarji għandhom id-dmir li jitrattaw lill-konsumaturi b'mod ġust u li jiżguraw li l-informazzjoni tkun ċara u trasparenti	410. Jaqra u jivverifika l-informazzjoni dwar il-prodott u d-dokumenti ta' divulgazzjoni, meta jiġu pprovduti b'mod elettroniku	414. Ihossu motivat biex isib l-informazzjoni li l-konsulenti, il-fornituri ta' servizzi finanzjarji u l-kumpaniji huma legalment obbligati li jipprovdu lill-konsumaturi finanzjarji
	405. Jifhem ir-rwoli tar-regolaturi finanzjarji u tal-awtoritajiet finanzjarji rilevanti		
	406. Konxju tal-possibbiltà li jiġi vverifikat jekk il-fornitur huwiex awtorizzat/illiċenzjat mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti rilevanti	411. Jivverifika l-informazzjoni dwar il-fornituri ta' servizzi finanzjarji li kisru r-regolamenti jew ittrattaw lill-konsumaturi b'mod ingust	
	407. Konxju li xi prodotti u servizzi finanzjarji jistgħu ma jkunux regolati u supervizzati fil-livell tal-UE jew nazzjonali	412. Jivverifika l-bidliet fir-regolamentazzjoni finanzjarja u fil-protezzjoni tal-konsumatur u l-impatt potenzjali tagħhom	
	408. Jifhem li xi aspetti tal-protezzjoni tal-konsumatur jiddependu fuq il-fatt li l-konsumatur jiehu rendikont tal-informazzjoni pprovduta		

	Ilmenti 415. Konxju tal-eżistenza ta' mekkaniżmi ta' rimedju u kif għandhom jiġu aċċessati jekk ikun neċessarju 416. Konxju tal-eżistenza ta' mekkaniżmi għas-soluzzjoni barra mill-qorti tat-tilwim, inklużi għodod alternattivi għas-soluzzjoni online għat-tilwim, u kif jagħżel l-aktar wieħed xieraq 417. Jaf l-korp rilevanti fil-ġurisdizzjoni tiegħu fejn jista' jiġi ppreżentat ilment dwar prodotti u servizzi, inklużi dawk mibjugħin online	418. Jippreżenta lment mad-dipartiment rilevanti ta' fornitur finanzjarju u, fit-tieni stadju, lill-korp estern rilevanti meta jkun neċessarju	419. Ihossu kunfidenti jagħmel għidizzju dwar il-kwalità tas-servizz u l-protezzjoni pprovduta minn fornitur ta' servizzi finanzjarji 420. Huwa lest li jfittex rimedju jekk l-affarijiet imorru hażin
	Protezzjoni tad-data personali 421. Jifhem li l-konsumaturi tas-servizzi finanzjarji jgawdu drittijiet fir-rigward tad-data personali tagħhom u li għandhom kontroll diskrezzjonali fuqha 422. Konxju tal-eżistenza tal-awtoritajiet nazzjonali inkarigati mill-protezzjoni tad-data u tar-rwol tagħhom f'kuntest finanzjarju 423. Konxju tal-implikazzjonijiet għas-sigurtà tal-ħżin tad-dokumenti finanzjarji online fuq id-data personali 424. Jifhem li l-fornituri ta' servizzi finanzjarji u l-kumpaniji jistgħu jaħżnu informazzjoni personali: - Sabiex jippersonalizzaw l-offerti abbażi tal-profil maħzun tal-klijent, li jintuża biex jiġu dedotti s-sensittività tal-prezz tal-klijent, il-preferenzi dwar il-prodotti u l-imġiba rilevanti (eż. fil-kuntest tal-assigurazzjoni telematika);	426. Kapaċi jipproteġi d-data personali online 427. Jivvaluta t-talbiet għal data personali mill-fornituri ta' servizzi finanzjarji biex jiddeċiedi jekk huwiex rilevanti li tiġi pprovduta tali informazzjoni 428. Jimmaniġġja l-impronta diġitali tiegħu f'kuntest finanzjarju, sa fejn ikun possibbli 429. Jevita l-involviment f'imġiba riskjuża li tinvolvi d-data personali tiegħu f'kuntest finanzjarju	430. Ihossu kunfidenti jirrevoka l-awtorizzazzjonijiet għall-aċċess, għall-użu, jew għall-ħżin ta' data personali mill-fornituri u mill-kumpaniji tas-servizzi finanzjarji meta jkun neċessarju

	- Sabiex jittrekjaw ċerti azzjonijiet u mġiba rilevanti tal-klijenti matul il-perjodu tal-kuntratt (eż. l-istorja tar-ripagamenti tas-self, l-imġiba tas-sewqan ibbażata fuq it-telematika fil-kuntest tal-assigurazzjoni tal-karozzi) 425. Jifhem il-konsegwenzi (finanzjarji) u r-riskji tal-kondiviżjoni jew tad-divulgazzjoni ta' <i>data personali</i> (inklużi numri ta' identifikazzjoni, informazzjoni dwar il-kontijiet, jew informazzjoni oħra ta' identifikazzjoni bħall-indirizz, id-data tat-twelid jew numri maħruġa mill-gvern) kemm jekk b'mod diġitali kif ukoll permezz ta' mezzi oħra		
4.2 Drittijiet u Responsabbiltajiet	Drittijiet u responsabbiltajiet tal-konsumatur 431. Konxju tad-drittijiet u l-obbligi tiegħu meta jixtri prodott jew servizz finanzjarju 432. Konxju tad-drittijiet tiegħu bħala konsumatur b'rabta mal-kummerċ elettroniku u mat-tranzazzjonijiet online, bħad-divulgazzjoni shiħa tal-prezzijiet u l-kundizzjonijiet għall-iskambji / għar-ritorni/ għar-rifużjonijiet 433. Konxju tad-drittijiet tiegħu fil-każ ta' pagament mhux awtorizzat jew eżegwit b'mod mhux xieraq 434. Jaf u jifhem id-drittijiet u r-responsabbiltajiet tal-konsumaturi li jonqsu milli jhallsu kontijiet speċifiċi, inklużi t-taxxi u l-utilitajiet 435. Jaf bid-dritt legali li jikkontesta deċiżjoni meħuda minn algoritmu	436. Iqis id-drittijiet u r-responsabbiltajiet individwali bħala konsumatur finanzjarju 437. Jaqra l-karattri żgħar meta jagħżel prodotti finanzjarji 438. Jinforma lill-fornituri ta' servizzi finanzjarji bil-bidliet fiċ-ċirkostanzi fejn rilevanti jew meta jkunu kuntrattwalment obbligati li jagħmlu dan 439. Iżomm dikjarazzjonijiet u kuntratti, u jirreġistra konverżazzjonijiet u azzjonijiet relatati ma' trattament hażin potenzjali mill-fornituri ta' servizzi finanzjarji 440. Jiżgura li l-kredituri jkunu konxji tal-fatturi rilevanti kollha li jistgħu jaffettwaw ir-ripagamenti	442. Jagħti importanza lid-drittijiet tal-konsumaturi finanzjarji 443. Ihossu motivat biex jagħmel riċerka u jeżerċita d-drittijiet tiegħu stess bħala konsumatur finanzjarju

		441. Japplika għal għajnuna għall-hlas jew għal differiment ta' kontijiet speċifiċi fi żminijiet ta' bżonn [fejn disponibbli]	
4.3 Edukazzjoni, Informazzjoni u Pariri Finanzjarji	Informazzjoni finanzjarja 444. Jifhem li hemm diversi sorsi ta' informazzjoni dwar il-prodotti u s-servizzi finanzjarji 445. Konxju li s-sorsi kollha ta' informazzjoni għandhom jiġu vverifikati qabel ma jintużaw 446. Jifhem li l-informazzjoni pprovduta mill-fornituri ta' servizzi finanzjarji u mill-kumpaniji dwar il-prodotti u s-servizzi tagħhom tista' tkun informazzjoni bi skopijiet ta' kummerċjalizzazzjoni jew informazzjoni preġudikata 447. Jaf li huwa possibbli li jtejjeb il-litteriżmu finanzjarju u l-benessri finanzjarja tiegħu 448. Jaf fejn isib informazzjoni affidabbli dwar temi finanzjarji	449. Jiehu passi biex ikun konsumatur informat u jivverifika l-informazzjoni finanzjarja qabel ma jużaha 450. Jiżviluppa strateġiji personali u juża għodod biex jimminimizza l-karatteristiċi li jimpedixxu l-benessri finanzjarju 451. Jagħmel użu minn għodod imfassla biex jipprovdu informazzjoni meta jiehu deċiżjonijiet finanzjarji 452. Isib, jitgħallem u jitakar fatti importanti u informazzjoni dwar kwistjonijiet finanzjarji	453. Ihossu kunfidenti fil-kapaċità tiegħu stess jagħraf sorsi affidabbli ta' informazzjoni 454. Ihossu kunfidenti jagħmel riċerka dwar kwistjonijiet finanzjarji u jivvaluta b'mod kritiku l-informazzjoni pprovduta
	Edukazzjoni finanzjarja 455. Jaf fejn għandu jeduca lilu nnifsu dwar kwistjonijiet finanzjarji 456. Konxju li xi sorsi ta' edukazzjoni finanzjarja jistgħu ma jkunux imparzjali u jistgħu jkunu materjal promozzjonali moħbi	457. Jiżviluppa drawwa ta' apprendiment tul il-ħajja biex itejjeb l-aspetti kollha tal-litteriżmu finanzjarju u l-benessri finanzjarju	459. Ihossu motivat biex juża għodod eżistenti (eż. kalkolatur tal-ipoteka, kalkolatur tal-baġit eċċ...) li jappoġġaw it-teħid ta' deċiżjonijiet finanzjarji u jtejb u l-imġiba finanzjarja tiegħu

		458. Jagħmel użu minn għodod maħsuba biex itejbu l-<i>litteriżmu finanzjarju</i> tiegħu u biex jappoġġaw it-teħid ta' deċiżjonijiet finanzjarji	460. <i>Ihossu kunfidenti fil-kapaċità tiegħu li jagħraf sorsi affidabbli ta' edukazzjoni</i> 461. <i>Ihossu kunfidenti jgħaddi l-għarfien tiegħu dwar kwistjonijiet ta' flus [fejn rilevanti]</i> 462. <i>Ihossu kunfidenti japplika t-tagħlimiet meħuda qabel meta jieħu deċiżjonijiet finanzjarji godda</i>
	Pariri finanzjarji Konxju 463. Li jistgħu jintalbu pariri finanzjarji meta jsiru għażliet finanzjarji u jaf meta l-pariri finanzjarji jistgħu jkunu utli 464. Tad-differenza bejn sors <i>indipendenti</i> u mhux indipendenti ta' <i>pariri dwar investment</i> (kif definit skont id-dritt tal-UE) 465. Li huma disponibbli diversi sorsi għall-aċċess għall-pariri finanzjarji 466. Tal-eżistenza ta' għodod ta' konsulenza diġitali, inklużi għodod ta' konsulenza robotiċi u ibridi li jikkombinaw il-pariri umani u robotiċi 467. Li l-pariri mhux dejjem ikunu <i>indipendenti</i>	469. Fejn neċessarju, jagħmel użu minn għodod imfassla biex jipprovdu pariri meta jieħu deċiżjonijiet finanzjarji	470. <i>Ihossu kunfidenti fil-kapaċità tiegħu jagħraf sorsi ta' pariri affidabbli</i>

	468. Konxju tal-obbligu tal-konsulenti finanzjarji li jistaqsu lill-klijenti dwar il-preferenzi ta' sostenibbiltà tagħhom qabel ma jagħtu parir		
	Diskussjoni dwar kwistjonijiet finanzjarji 471. Konxju tal-benefiċċju li jitkellem dwar kwistjonijiet finanzjarji ma' firxa wiesgħa ta' individwi fdati	472. Jitkellem ma' individwi fdati dwar kwistjonijiet ta' flus b'mod miftuħ u onest 473. Jiddiskuti kwistjonijiet finanzjarji rilevanti meta jitkellem ma' professjonisti	474. Ihossu kunfidenti jitkellem ma' oħrajn dwar kwistjonijiet ta' flus 475. Jiddependi fuq ħafna informazzjoni qabel ma jasal għall-konkluzjonijiet

4.4. Prodotti u Servizi Finanzjarji	Karatteristiċi tal-prodotti u tas-servizzi finanzjarji 476. Konxju tat-tipi differenti ta' prodotti u ta' servizzi finanzjarji disponibbli (inklużi daww ikkonsenjati permezz ta' mezzi diġitali u daww disponibbli biss f'reġjuni speċifiċi jew fi Stati Membri) 477. Jaf liema karatteristiċi huma l-aktar importanti li wiehed iqs meta jagħżel prodotti u servizzi finanzjarji 478. Jaf li s-servizzi finanzjarji jinbidlu maż-żmien 479. Jaf li l-prodott jew is-servizz finanzjarju li huwa adattat għal individwu jiddependi minn numru ta' fatturi personali u tal-unitajiet domestiċi li jistgħu jinkludu preferenzi ekonomiċi, ta' sostenibbiltà, jew kulturali 480. Li xi prodotti u servizzi finanzjarji huma mfaßla biex jissodisfaw preferenzi ekonomiċi, ta' sostenibbiltà, jew kulturali speċifiċi	481. Iqs il-preferenzi personali, inklużi l-preferenzi ta' sostenibbiltà meta jikkunsidra prodotti jew servizzi finanzjarji differenti u l-karatteristiċi tagħhom. 482. Ifittex b'mod attiv informazzjoni dwar il-karatteristiċi importanti ta' prodott finanzjarju meta jagħmel għażla 483. Juża għodod ta' tqabbil biex jevalwa t-tariffi u karatteristiċi oħra tal-prodotti u tas-servizzi finanzjarji 484. Jivverifika jekk prodott finanzjarju huwiex kopert minn garanzija qabel ma jixtrih 485. Jivvaluta mill-ġdid perġodikament l-adekwatezza tal-prodotti finanzjarji miżmuma 486. Iqs il-kost potenzjali tat-tifdija tal-prodotti finanzjarji f'każ ta' bidla fiċ-ċirkostanza 487. Jitlob prodotti u servizzi finanzjarji ta' kwalità għolja 488. Ibiddel il-fornituri f'każ ta' servizzi hżiena jew ta' prezzijiet mhux kompetittivi	489. Ihossu motivat biex kull ċertu żmien jivvaluta mill-ġdid is-sodisfazzjon bis-servizz ipprovdut u jbidel il-fornitur tas-servizzi finanzjarji jekk rilevanti 490. Ihossu kunfidenti jagħmel mistoqsijiet lill-fornituri tas-servizzi finanzjarji dwar il-prodotti u s-servizzi tagħhom 491. Ihossu kunfidenti jivvaluta l-livell ta' fiduċja li jista' jiġi investit f'fornitur partikolari ta' servizzi finanzjarji 492. Ihossu kunfidenti jinnegozja t-termini mal-fornituri ta' servizzi finanzjarji meta jkun neċessarju 493. Ihossu mmotivat biex jikseb għarfien dwar kif il-fornituri ta' servizzi finanzjarji jiddefinixxu s-sostenibbiltà u jintegrawha f'ċerti prodotti u servizzi offruti

	Offerti minn entitajiet mhux finanzjarji Konxju 494. Li xi prodotti finanzjarji bħat-tfaddil, il-kreditu, il-pensjonijiet jew l-assigurazzjoni (skont iċ-ċirkostanzi nazzjonali) jistgħu jiġu offruti permezz ta' organizzazzjonijiet mhux finanzjarji bħal impjegaturi, hwienet, gruppi reliġjużi, klabbs ta' divertiment u kumpaniji mhux finanzjarji 495. Tar-riskji potenzjali tal-użu ta' prodotti finanzjarji offruti minn organizzazzjonijiet mhux finanzjarji u ta' modi kif dawn jitnaqqsu jekk ikun neċessarju	496. Jiehu nota tal-prodotti u tas-servizzi finanzjarji rilevanti offruti permezz ta' organizzazzjonijiet mhux finanzjarji u jiehu deċiżjoni infurmata dwar l-adegwatezza tagħhom	
	Preferenzi ta' sostenibbiltà 497. Kapaċi jiddetermina l-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu, bl-użu ta' informazzjoni affidabbli u regolata	498. Kapaċi jispjega l-preferenzi proprji ta' wieħed għall-prodotti finanzjarji (eż. f'termini ta' riskju jew ta' preferenzi, inklużi l-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu)	499. Għandu l-għan li jagħżel prodotti u servizzi finanzjarji li huma konsistenti mal-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu
	Tikketti u standards ta' sostenibbiltà 500. Konxju tal-eżistenza u tat-tifsira ta' diversi standards u tikketti sostenibbli tal-prodotti 501. Konxju li minbarra l-istandards definiti fid-dritt tal-UE, jista' jkun hemm standards stabbiliti fil-prattiki tan-negożju, li jistgħu jiġu allinjati jew le mal-istandards definiti fid-dritt tal-UE	503. Jiehu deċiżjonijiet infurmati f'konformità mal-preferenzi ta' sostenibbiltà tiegħu abbażi ta' standards u ta' tikketti affidabbli għall-prodotti finanzjarji	504. Ihossu motivat biex jirriċerka l-istandards u t-tikketti eżistenti u biex jifhem it-tifsira tagħhom

	502. Konxju tal-eżistenza tat-tassonomija tal-UE għal attivitajiet ekonomiċi sostenibbli		
	Divulgazzjoni 505. Konxju tar-rekwiżiti ta' divulgazzjoni għall-kumpaniji, għal fondi u għal prodotti u servizzi finanzjarji oħra, inklużi r-rekwiżiti ta' divulgazzjoni relatati mas-sostenibbiltà. Jaf fejn għandu jaċċessa dawn id-dokumenti ta' divulgazzjoni 506. Jaf dwar sorsi ta' informazzjoni għall-monitoraġġ tal-prestazzjoni u tar-rekord ta' sostenibbiltà ta' fond 507. Jifhem id-dokumenti ta' divulgazzjoni dwar il-kumpaniji, il-fondi u prodotti u servizzi finanzjarji oħra, inklużi d-dokumenti ta' divulgazzjoni relatati mas-sostenibbiltà	508. Kapaċi jirriċerka informazzjoni divulgata relatata ma' prodott finanzjarju, inkluża dik li tkopri aspetti ta' sostenibbiltà 509. Jista' jiehu deċiżjonijiet infurmati f'konformità mal-profil tar-riskju, mal-preferenzi ta' sostenibbiltà u ma' preferenzi oħra ta' dak li jkun fuq il-bażi tal-informazzjoni ta' divulgazzjoni pprovduta fuq fond, fuq kumpanija jew fuq prodott u servizz finanzjarju 510. Iżomm fondi responsabbli għall-impenji ta' inkarigu tagħhom pereżempju billi jivverifika r-rekords tal-vot tagħhom fil-laqgħat generali annwali tal-azzjonisti	511. Ihossu kunfidenti jitlob aktar informazzjoni meta din ma tkunx disponibbli faċilment
4.5 Prattiki Qarrieqa u Frodi	Prattiki qarrieqa u frodi 512. Jaf dwar ir-riskji ta' prattiki finanzjarji qarrieqa meta jagħżel u juża servizzi finanzjarji u jagħmel tranżazzjonijiet finanzjarji 513. Huwa konxju tal-eżistenza ta' skemi ta' investiment frawdolenti	517. Iżomm ruħu informat dwar prattiki qarrieqa u tekniki/skemi ta' frodi godda 518. Jagħmel sforz biex jiskrutinizza l-komunikazzjonijiet, l-offerti u r-rakkomandazzjonijiet u jikkunsidra jekk ikunux ġenwini	520. Ihossu kunfidenti jiddubita komunikazzjonijiet, offerti u rakkomandazzjonijiet jekk jidhru li huma frawdolenti 521. Jogħhod attent meta jwettag tranżazzjonijiet finanzjarji online sabiex jevita li jsir vittma ta' frodi

	514. Jaf kif jinduna b'sinjali li xi haġa jew xi hadd jista' ma jkunx ġenwin 515. Jaf fejn għandu jikseb informazzjoni dwar allerti u twissijiet ta' prattiki qarrieqa u ta' frodi 516. Konxju tal-awtorità li lilha għandu jirrapporta prattiki qarrieqa u mġiba frawdolenti	519. Jitkellem biss ma' rappreżentanti verifikati tal-istituzzjoni finanzjarja	522. Ihossu kunfidenti jiehu l-passi neċessarji meta jiffaċċja talbiet suspettużi għal informazzjoni jew għal azzjonijiet (jimblokka karta tal-bank, jinforma lill-awtoritajiet, eċċ...) 523. Ihossu motivat biex jitgħallem kif jidentifika u jevita l-prattiki qarrieqa u l-frodi
	Greenwashing 524. Jifhem il-kunċett ta' <i>greenwashing</i> u l-implikazzjonijiet tiegħu	525. Jadatta d-deċiżjonijiet ta' investiment meta jsir konxju ta' każijiet ta' <i>greenwashing</i>	
	Prattiki qarrieqa u frodi ta' data personali Jifhem 526. L-importanza li d-<i>data personali</i>, l-informazzjoni finanzjarja, u l-informazzjoni dwar is-sigurtà jinżammu siguri (inklużi passwords u numri tal-pin) 527. Konxju tat-tipi ta' riskji li jirriżultaw mid-digitalizzazzjoni bħall-użu hażin tad-<i>data</i> finanzjarja personali, iċ-ċiberkriminalità, il-phishing, il-pharming u l-attakki għal hacking 528. Jifhem kif jaħdmu prattiki qarrieqa u frodi online/diġitali bħall-phishing u l-pharming	531. Jiehu passi prattiċi biex iżomm id-<i>data personali</i>, l-informazzjoni finanzjarja, il-passwords u n-numri tal-pin kollha siguri 532. Ma jagħmel l-ebda pagament biex jingħata lura prodotti jew kontijiet imblukkati b'ransomware	

	529. Il-kunċett u l-implikazzjonijiet tas-serq tal-identità online 530. Jifhem li hemm proċessi ta' awtentikazzjoni / ta' awtorizzazzjoni tal-klijenti għall-pagamenti kemm online kif ukoll fiżiċi biex jipproteġu kontra l-frodi		
	Rapportar ta' prattiki qarrieqa u ta' frodi 533. Jaf lil min jirrapporta suspetti ta' prattiki qarrieqa u ta' frodi 534. Jidentifika s-sorsi disponibbli għall-informazzjoni dwar prattiki qarrieqa u frodi rrapportati	535. Jirrapporta każijiet possibbli ta' prattiki qarrieqa u ta' frodi lill-korpi rilevanti anke jekk ma jkunx hu l-vittma	536. Ihossu kunfidenti jidentifika sitwazzjonijiet finanzjarji li jkunu suxxettibbli għal prattiki qarrieqa jew għal frodi, u li jiehu azzjonijiet biex jevita li jsir vittma ta' prattiki qarrieqa jew ta' frodi 537. Ihossu kunfidenti jidentifika sitwazzjoni li tkun suspettuża u jista' jindika li tkun seħħet prattika qarrieqa jew frodi
4.6 Taxxa u nefqa pubblika	Taxxi u trattamenti tat-taxxa 538. Jifhem għaliex jingabru t-taxxi u kif jintużaw 539. Jifhem x'jista' jiġri jekk it-taxxi ma jithallsux 540. Jaf kif jivverifika l-obbligi tat-taxxa	545. Ihallas it-taxxi u/jew jitlob ir-rifużjonijiet tat-taxxa kif xieraq 546. Jimmonitorja l-obbligi u d-drittijiet personali fid-dawl tal-politiki tat-taxxa	550. Jaċċetta li huwa importanti li jithallsu t-taxxi dovuti

	541. Konxju tal-eżistenza ta' obbligi ta' taxxa differita fejn rilevanti 542. Konxju tal-livelli kurrenti tat-taxxi bażiċi bħat-taxxa fuq l-introjt u t-taxxa fuq l-oġġetti 543. Konxju tat-trattamenti tat-taxxa differenti għal diversi prodotti finanzjarji miżmuma bħal ipoteke, pensjonijiet jew tfaddil 544. Konxju tal-possibbiltà li (xi) kwistjonijiet tat-taxxa jistgħu jiġu trattati online	547. Izomm f'moħħu l-obbligi tat-taxxa kollha meta jibbaġitja u jagħmel pjanijiet finanzjarji fit-tul 548. Iqis it-trattamenti tat-taxxa meta jagħzel prodotti finanzjarji 549. Huwa kapaċi juża s-servizz online offrut mill-amministrazzjonijiet tat-taxxa biex jitratta kwistjonijiet tat-taxxa	
4.7 Influenzi Esterni	Influenzi esterni 551. Jifhem kif il-fatturi ekonomiċi, bħal reċessjoni jew inflazzjoni għolja, u fatturi oħra (pereżempju relatati mal-klima, mal-ambjent jew mal-mard pandemiku) jistgħu jaffettwaw aspetti tal-istatus finanzjarju personali, inkluż il-ġid	552. Isegwi aħbarijiet ta' avvenimenti li jista' jkollhom impatt fuq is-sigurtà finanzjarja personali jew fuq il-benessri	553. Ihossu kunfidenti jagħmel bidliet fil-pjanijiet finanzjarji kif ikun neċessarju fid-dawl ta' fatturi esterni

	Impatt makroekonomiku fuq il-finanzi personali 554. Jifhem li l-bidliet fil-politiki dwar kwistjonijiet bhall-benefiċċji tal-Istat, ir-rati tal-imghax, ir-riformi tal-pensjonijiet jew il-liġijiet dwar l-impjegi jista' jkollhom impatt fuq id-deċiżjonijiet u fuq il-pjanijiet finanzjarji personali 555. Jaf il-korpi ewlenin b'influwenza fuq is-sistema ekonomika u finanzjarja	556. Jagħmel bidliet fil-pjanijiet finanzjarji meta jkunu neċessarji fuq il-baži ta' valutazzjoni tal-impatt tal-fatturi esterni 557. Jidentifika strateġiji sabiex tiġi żgurata r-reżiljenza tal-assi finanzjarju għal fatturi u riskji fuq perjodu ta' żmien medju sa twil (inkluzi riskji relatati mal-klima)	
	Reklamar 558. Jirrikonoxxi li l-prattiki tal-kummerċjalizzazzjoni, il-preżentazzjoni tal-informazzjoni, il-media, il-persjoni mill-pari u l-media soċjali jistgħu jkollhom impatt fuq id-deċiżjonijiet finanzjarji personali 559. Jifhem li r-reklami online jistgħu jkunu personalizzati 560. Konxju tar-rwol tar-reklamar fil-promozzjoni ta' ċerti tipi ta' prodotti jew ta' servizzi u l-impatt tal-impronta diġitali personali fuq it-tip ta' reklamar li jintwera online	561. Jiżviluppa strateġiji biex jimminimizza l-konsegwenzi mhux intenzjonati tal-prattiki ta' kummerċjalizzazzjoni, tal-preżentazzjoni preġudikata tal-informazzjoni u tal-persjoni soċjali fuq id-deċiżjonijiet finanzjarji personali 562. Jiehu passi biex jiehu deċiżjonijiet oġġettivi dwar il-valur ta' prodott jew servizz finanzjarju rreklamati	563. Ihossu motivat biex jiehu azzjoni f'każ ta' reklamar falz

Impatt usa' tad-deċiżjonijiet dwar il-finanzi personali fuq is-sostenibbiltà

564. Jifhem li deċiżjonijiet ekonomiċi individwali għandhom konsegwenzi fuq is-sostenibbiltà tal-ekonomija, tal-komunitajiet u tas-soċjetà b'mod ġenerali. L-impatt ivarja skont il-livell ta' sostenibbiltà tal-prodott jew tas-servizz mixtri